

Wat houdt boeren tegen?

Een enquête naar obstakels bij boomaanplant

September 2026

Inleiding

De huidige intensieve landbouw stoot veel broeikasgassen uit zoals CO₂, lachgas en methaan en is een belangrijke oorzaak van de achteruitgang van biodiversiteit. Maar de landbouw biedt ook kansen: zij heeft de mogelijkheid om CO₂ vast te leggen en de biodiversiteit juist te vergroten. Hiervoor is een omslag in ons voedselsysteem nodig waarbij meer bomen en struiken op het platteland worden geplant. Dit is alleen mogelijk als onnodige drempels, die boeren weerhouden bomen en struiken te planten, worden weggenomen. Met een enquête onderzocht Urgenda de ervaringen van boeren met het planten van bomen en belemmerende factoren en regelgeving.

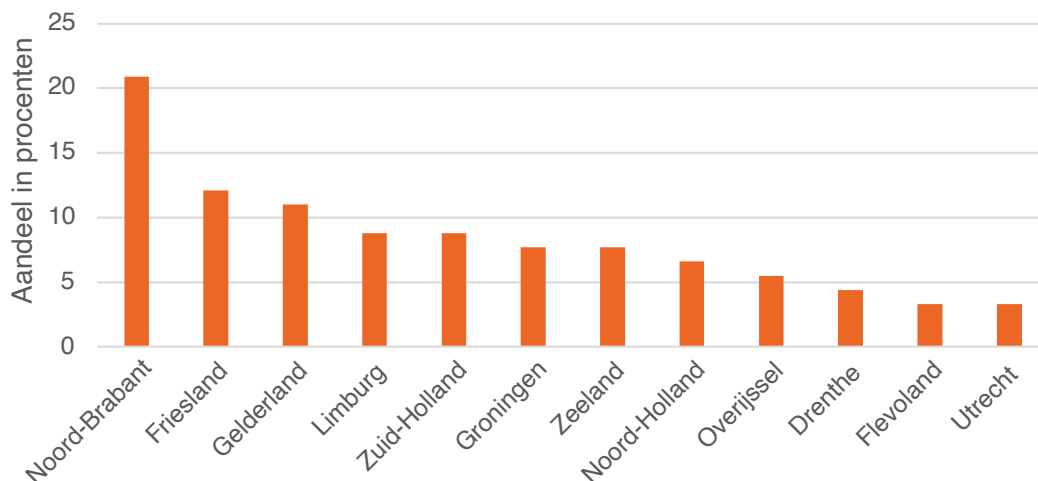
Gemeenten, provincies, waterschappen en de landelijke overheid spelen een belangrijke rol. Deze hebben allemaal hun regels die de aanplant van bomen en struiken op landbouwgrond moeilijker kan maken. Voor boeren kan dit nodeloos ingewikkeld zijn en hen weerhouden om te verduurzamen met agroforestry.

Met deze enquête geven wij inzicht in de wensen van boeren voor de aanplant van bomen en hulp met betrekking tot agroforestry. Ook laten we zien hoe boeren de regelgeving en vergunningen ervaren en of dit hen weerhoudt om meer bomen te planten.

Over de deelnemers

De enquête is verstuurd via nieuwsbrieven, onder boeren die hebben deelgenomen aan de campagne 1001ha van Urgenda. De enquête is ingevuld door 91 boeren; in Noord-Brabant werd de enquête het vaakst ingevuld (19%) en in Utrecht en Flevoland het minst (3%) (Fig. 1).

Figuur 1. Weergave van het aandeel deelnemers aan de enquête per provincie.

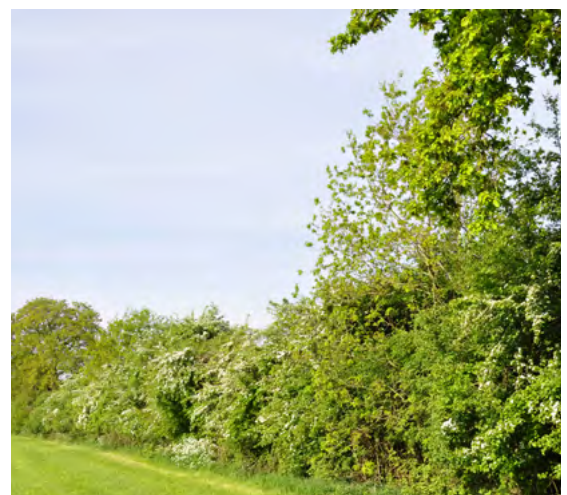
89% van de deelnemende boeren is eigenaar van de grond. De meest deelnemers boeren op klei (42%), gevolgd door zand (37%), zavel (11%), veen (8%) en leem (2%).

Motivatie

91% van de boeren wil in de toekomst meer bomen of struiken planten op hun percelen. Er is veel behoefte aan voederhagen (48% van de deelnemers) en schaduwbomen (46%) (Tabel 1). Boeren die aangeven geen interesse te hebben in meer bomen en struiken, geven aan al veel bomen en struiken te hebben geplant, of in weidevogelgebied te zitten.

Tabel 1. Wensen onder boeren naar type landschapselement. Het geven van meerdere antwoorden was mogelijk.

Bomen	Percentage boeren dat het wil
Voederhaag	48
Schaduwbomen	46
Notenbomen	37
Fruitbomen	36
Windsingel	33
Voedselbos	16

Het positieve effect van bomen en struiken op de biodiversiteit is voor de meeste boeren een belangrijke motivatie om meer te planten (85%). Ook de gezondheid van hun dieren (52%) en het klimaat (48%) blijken belangrijke beweegredenen (Tabel 2).

Tabel 2. Wat motiveert boeren om meer bomen en struiken te planten. Het geven van meerdere antwoorden was mogelijk.

Motivatie	Percentage boeren
Biodiversiteit	85
Gezondere dieren	52
Klimaat	48
Gezondere bodem	45
Plaagbestrijding	35
Verdienmodel	24
Windprotectie	19
Esthetiek	9
Schaduw voor dieren	7

Factoren die de meeste boeren ervan weerhouden om meer bomen en struiken te planten zijn praktisch van aard (zoals geld en tijd voor de aanplant en het onderhoud; 38%) of bureaucratie en regelgeving (zoals moeite die het kost om een vergunning te krijgen, of regels omtrent open landschap; 38%) (Tabel 3).

Tabel 3. Wat weerhoudt boeren om meer bomen en struiken te planten. Het geven van meerdere antwoorden was mogelijk.

Reden	Percentage boeren dat deze reden opgeeft
Regelgeving	38
Kosten (financiën en tijd)	38
Niets weerhoudt mij	25
Angsten (dat bomen niet meer weggehaald mogen worden) of onmacht (geen zeggenschap over pachtgrond)	10
Gebrek aan kennis	5

Financiële steun kan boeren over de streep trekken: 67% geeft aan dat een subsidie voor het maken van het plantplan of voor het aanschaffen van plantgoed hen heeft gemotiveerd of zou motiveren om te beginnen met planten.

Met name de landelijke overheid, gemeenten en provincies zouden volgens boeren financieel moeten bijdragen om het planten van bomen en struiken toegankelijker te maken (Tabel 4).

Tabel 4. Wie zou er volgens de deelnemende boeren financieel moeten bijdragen aan onderzoek en uren die komen kijken bij het aanplanten. Het geven van meerdere antwoorden was mogelijk.

Organisatie / overheid	Percentage boeren dat dit aangeeft
Landelijke overheid	47
Gemeente	46
Provincie	45
Waterschappen	27
Agrarisch collectief	27
Boeren zelf	17

Kennis

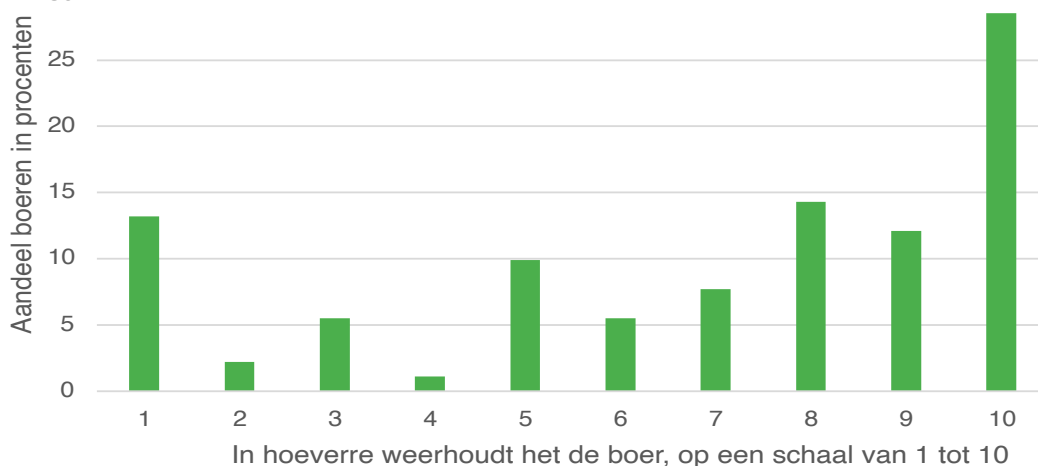
Slechts 5% van de boeren geeft aan dat een gebrek aan kennis hen weerhoudt om meer bomen en struiken te planten (Tabel 3). Toch laat een aanzienlijk groter aandeel boeren weten niet alle geldende regels te kennen. 62% van de boeren geeft aan niet te weten aan welke regels zij moeten voldoen bij het aanplanten van bomen en struiken. 52% weet niet dat het nodig kan zijn om eerst toestemming te krijgen van de gemeente, provincie en/of waterschap. Ook is 59% zich er niet van bewust dat het planten van bomen en struiken financiële kosten met zich mee kan brengen door middel van vergunningen, ontwerpadviezen en archeologisch/ecologisch onderzoek.

60% van de boeren wist niet dat er in regelgeving, ANLb en ecoregelingen onderscheid wordt gemaakt tussen productieve en niet-productieve soorten bomen en struiken. Ook weet de meerderheid van de boeren niet waar er betrouwbare informatie kan worden gevonden over een eventuele herbepantingsplicht (64%) of informatie over consequenties voor de mestplaatsingsruimte op het perceel (67%).

Drempels

Vergunningen en verplichte onderzoeken zijn voor veel boeren een drempel om bomen en struiken te planten. Op een schaal van 1 t/m 10 weegt de meerderheid van de boeren (63%) deze belemmering met een 7 of hoger (Fig. 2).

Figuur 2. Op een schaal van 1 tot 10: in hoeverre weerhoudt het verkrijgen van toestemming of het betalen voor vergunningen en onderzoek boeren om bomen en struiken te planten.

79% van de deelnemende boeren hebben al eens bomen of struiken geplant, of hadden hier plannen toe. Echter, bij 22% van hen is dit vervolgens niet of deels niet gelukt, omdat ze hier geen toestemming voor kregen, of omdat het te duur en tijdrovend bleek.

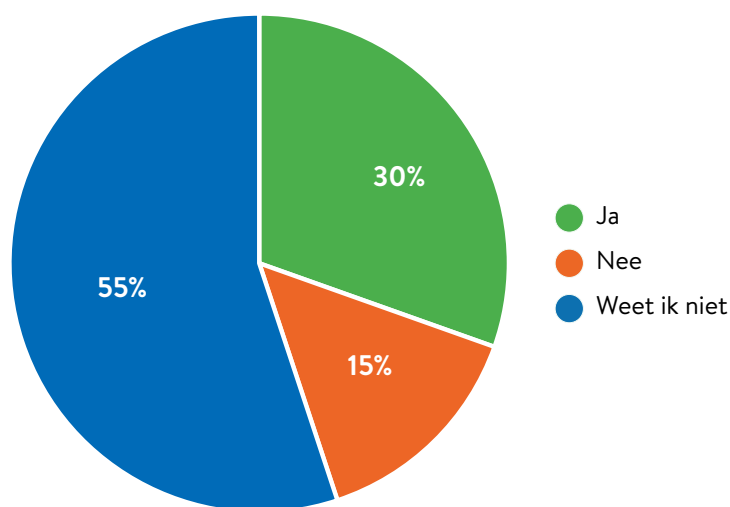
Boeren die wel bomen hebben geplant, weten vaak (in 55% van de gevallen) niet of dit volgens alle geldende regels is verlopen (Fig. 3). Een greep uit de reacties:

“Mensen lopen tegen te veel bureaucratie aan, planten daarom maar illegaal.”

“De omgevingsdienst kwam langs en nu krijgen we een korting op GLB gelden.”

“Je kunt soms beter niet te veel weten. Ik plant ze nu vooral op het land vlakbij de boerderij/erf.”

Figuur 3. Indien je al eens bomen hebt geplant op jouw perceel, ging dit toen volgens alle regels die in jouw regio gelden?

Concrete kosten voor boeren

Boeren die kosten hebben gemaakt voor het krijgen van vergunningen, advies en het nodige onderzoek, geven aan hier €25 tot €6.100 voor te hebben betaald (gemiddeld €2.160). Voor zover zij dit concreet konden maken in het aantal uren werk dat dit heeft gekost, noemen zij 1 tot 120 uur (gemiddeld 27 uur).

De totale doorlooptijd – vanaf het eerste moment van contact met de gemeente / provincie / waterschap tot en met het moment dat zij formeel toestemming kregen – schatten boeren op 6 weken tot 3 jaar.

Conclusie en aanbevelingen

Onder boeren heerst een brede wens om meer bomen en struiken te planten. De verplichtingen die komen kijken bij de aanplant van bomen en struiken, zoals het krijgen van vergunningen of noodzakelijk archeologisch onderzoek, weerhoudt hen echter om te planten. Op een schaal van 1 t/m 10 weegt de meerderheid van de boeren (63%) deze belemmering zelfs met een 7 of hoger. Dit betekent dat regelgeving van gemeenten, provincies, waterschappen en de landelijke overheid vergroening tegenhoudt.

De complexe regelgeving en financiële drempels zijn voor de meeste boeren niet te overzien en werken bovendien in tegen het eigen verduurzamingsbeleid van overheden, zoals de bossenstrategie van provincies. Want waarom moet de boer zelf alle regels uitzoeken en adviseurs betalen, als de provincie meer bomen wil?

Van de boeren die bomen en struiken wilden planten, is dit bij 22% (deels) niet gelukt; door belemmerende regelgeving en kosten die dit met zich meebracht. De toestemming die nodig is voordat boeren kunnen starten met planten, kosten boeren gemiddeld duizenden euro's en vele uren werk.

Boeren die bomen hebben geplant, weten vaak niet of dit volgens de geldende lokale regels is verlopen (55%), of weten dat dit niet volgens de regels is verlopen (15%). Diverse boeren geven aan dat zij zich niet aan de regels houden omdat de veelheid aan regels het planten van bomen simpelweg onmogelijk zou maken.

Aanbevelingen

Voor boeren die bomen willen planten, ligt de drempel momenteel te hoog. Het kost boeren te veel tijd en geld om de nodige kennis te verzamelen, vergunningen te verkrijgen en de verplichte onderzoeken te laten verrichten. Drempels werken ook in tegen de eigen vergroeningsambities van (lokale) overheden. Met onderstaande aanbevelingen kunnen overheden de aanplant van bomen en struiken op het platteland bevorderen.

Regelgeving

- Verminder de bureaucratie en schrap overbodige regels die verduurzaming tegenhouden. Denk hierbij aan het volgende:
 1. Vervang de vergunningsverplichting voor een meldplicht d.m.v. ontwerpprincipes, met uitzondering van de weidevogelgebieden. Maak zo gebruik van het principe “ja, mits” in plaats van “nee, tenzij”.
 2. Schrap de verplichting tot archeologisch onderzoek op landbouwgrond en maak de spelregels voor agroforestry gelijk aan die van andere landbouwwormen. Immers, het handmatig planten van jonge bomen op landbouwgrond geeft niet meer verstoring dan bij het ploegen van akkergrond, waarvoor geen archeologisch onderzoek vereist is.
- Handel het vergunningstraject sneller af. Boeren kunnen geen jaar wachten op toestemming: dit sluit niet aan op het korte tijdsbestek dat zij hebben om de bomen en struiken in het geschikte seizoen te planten, om een agroforestry-bedrijfsmodel uit te werken, of om gebruik te maken van subsidies.

Financiële steun

- Stel geld beschikbaar voor de aanschaf van plantgoed. 67% van de boeren geeft aan dat dit hen motiveert om bomen te planten.
- Maak beheervergoedingen ook beschikbaar voor natuurinclusieve agroforestry-systemen die aantoonbaar bijdragen aan de biodiversiteit.* Beheervergoedingen zijn momenteel alleen beschikbaar voor agrarisch natuurbeheer, waar agroforestry niet altijd onder valt (vanwege het onderscheid tussen ‘niet-productief’ en ‘productief’).

Kennis

- Biedt boeren betrouwbare kennis: over wat en hoe zij kunnen planten en welke voordelen dit biedt voor hun bedrijfsmodel en de natuur.
- Breng de nodige regels duidelijk en overzichtelijk. Veel boeren zijn nu niet bekend met alle regels die gelden op de verschillende overheidsniveaus (gemeenten, provincies, waterschappen en landelijk). Biedt alle regels die lokaal gelden op één plek aan. Steun bijvoorbeeld de verdere ontwikkeling van de contexttool van het Cambiumproject: alle kaartlagen benodigd voor vergunning- en aanplant plan zit toegankelijk in één tool. Maak deze open source voor de langere termijn. Elke gemeente, waterschap en provincie zou hier updates naar kunnen sturen voor veranderingen in omgevingsplannen of juist steunregelingen.

Interne organisatie

- Schrijf een zienswijze voor uitvoerende instanties die in gevallen van twijfel het hogere doel van biodiversiteit ondersteunt. Behandel boeren niet met wantrouwen en straf, maar met het voordeel van de twijfel. Durf dit mandaat te geven aan de ambtenaren in alle lagen van je organisatie.
- Vorm interdisciplinaire teams tussen verschillende overheidslagen. Momenteel worden veel boeren van het kastje naar de muur gestuurd – van provincie, naar waterschap naar gemeente.

* Denk bijvoorbeeld aan agroforestry waarbij géén gebruik wordt gemaakt van kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen.